משנה · ראשונים · רמב״ם · סדר מועד

רמב"ם על משנה ביצה

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רמב"ם על משנה ביצה

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רמבם-על-משנה-ביצה/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 5
משנה ג 5
משנה ד 5
משנה ה 6
משנה ו 6
משנה ז 7
משנה ח 7
משנה ט 7
משנה י 7
פרק ב 8
משנה א 8
משנה ב 8
משנה ג 9
משנה ד 9
משנה ה 10
משנה ו 10
משנה ז 10
משנה ח 10
פרק ג 11
משנה א 11
משנה ב 11
משנה ג 12
משנה ד 12
משנה ה 12
משנה ו 12
משנה ז 13
משנה ח 13
פרק ד 13
משנה א 13
משנה ב 13
משנה ג 14
משנה ד 14
משנה ה 14
משנה ו 14
משנה ז 15
פרק ה 15
משנה א 15
משנה ב 15
משנה ג 16
משנה ד 16
משנה ה 17
משנה ז 17

פרק א

משנה א

ביצה שנולדה ביו"ט בית שמאי אומרים תאכל כו':

המוקצה נאסר לאכלו ביום טוב. ומוקצה הוא הדבר שהפרישו מאכילה ונתכוין עליו שלא לאכלו. וכמו כן נולד אסור ביום טוב. ונולד הוא הדבר שיאסור ביום טוב מה שלא חשב עליו כמו הפירות הנובלות מן האילנות. ועל אלו השני עיקרים תסוב זו המסכתא. ואין מחלוקת ביניהם בזה המקום. וכשיהיה שום עוף עומד לגדל ביצים בלבד ולא לשחיטה ולאכילה אין מחלוקת בין ב"ש וב"ה שביצתה שנולדה ביום טוב אסורה לפי שאותו עוף מוקצה אבל המחלוקת בתרנגולת העומדת לאכילה. וטעם איסור בית הלל משום הכנה הוא כי לשון התורה והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת וחול מכין ליום טוב ואין יום טוב מכין לשבת ואין שבת מכינה ליום טוב ויש לנו עוד כי הביצה שנולדה היום מאתמול נגמרה כשיחול יום טוב אחר שבת ונולדה ביום טוב אסורה מפני שהשבת הכינה אותה ונאסור אותה בכל יו"ט גזירה יו"ט אחר השבת. וכמו כן תאסר כשנולדה בשבת משום שבת אחר יו"ט. וכמו כן הכנה שהיא ההכנה טבעית אסרוה גזירה מדרבנן ובה חולקין בית שמאי ומתירין אותה. אבל אם ההכנה היא במלאכה מיו"ט לשבת הרי היא אסורה לדברי הכל. וממה שאתה חייב לדעת כי בזמן הזה שאנו עושין שני ימים טובים ביצה שנולדה ביום טוב ראשון תאכל בשני חוץ משני ימים טובים של ראש השנה מפני שהם קדושה אחת וכאילו שניהם יום אחד. וכן שבת ויום טוב נולדה בזה אסורה בזה. ודע כי כל מה שנאסר באכילה ביום טוב אסור לטלטלו ממקום למקום. וכבר קדמו לך מזה עקרים בשבת: ושאור הוא השאור עצמו שבו מחמיצים העיסה. ואין מחלוקת בין בית שמאי ובית הלל כי שאור וחמץ לענין אכילה בכזית ואמר יתעלה שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל חמץ אמרו חכמים פתח הכתוב בשאור וסיים בחמץ לומר לך זהו שאור זהו חמץ אבל מחלוקתם לענין ביעור בית שמאי אומרים על כל פנים יש ביניהם הפרש ואם לאו למה אמר חמץ ולמה אמר שאור אלא כיון שהשוה ביניהם באכילה יש הפרש ביניהם לענין ביעור ובית הלל אומרים ילפינן ביעור מאכילה והביא בכאן זו ההלכה לפי שהיא מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל והיא דומה לביצה שנולדה ביום טוב:

משנה ב

השוחט חיה ועוף ביום טוב ב"ש אומרים כו':

אינו רוצה בכאן באמרו השוחט חיה ועוף לומר מי ששחט שיורה זה הענין דיעבד אין לכתחלה לא אלא רוצה לומר האיש השוחט כשנמלך בנו איך ישחט ביום טוב היאך נשיב לו. בית שמאי אומרים נתיר לו לחפור בדקר על הדרך שנזכיר לקמן וישחוט ויכסה. ובית הלל אוסרים אלא אם כן היה לו עפר מוכן ויחד לו מקום מערב יום טוב. ואמר מודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה בשני תנאים האחד שיהיה אותו הדקר נעוץ בארץ ויעקור אותו ובשעת עקירתו יעקור העפר. והשני שיהיה העפר תיחוח כלומר קל ולא יהיה קשה ועב כדי שלא יהיה חופר. ומה שאמרו ב"ש יחפור בדקר ויכסה על אלו הפנים אמרוהו. ושאפר כירה מוכן הוא אין רוצה בזה שהן מודין שאפר כירה מוכן הוא כי לא היה ביניהם משא ומתן על האפר. אבל הוא פתיחת דברים והודיעך כי האפר מוכן הוא ומותר לשחוט עליו. ובתנאי שיהיה אפר שהוסק מערב יום טוב ולא בשלו בו ביום טוב אבל אם הוסק האפר ונעשה ביום טוב אסור לשחוט עליו לפי שהוא נולד אבל אם היה חם ביותר כדי לצלות בו ביצת תרנגולת וכיון שהוא ראוי לבשל בו יהיה מותר לטלטלו ולשחוט בו:

משנה ג

בית שמאי אומרים אין מוליכין את הסולם כו':

בית שמאי אומרים לא יטול אלא אם כן נענע כו':

אין מחלוקת ביניהם בסולם של עליה שאסור לטלטלו ואין חולקין בסולם של שובך ברשות הרבים שאסור להוליכו משובך לשובך כי הרואה אותו מוליך סולם יאמר לתקן גג ביתו מוליכו ויחשוד אותו בחילול מועד אבל המחלוקת ביניהם הוא ברשות היחיד בית שמאי אומרים כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור והדבר כן הוא אבל בית הלל מתירין זה המעט מפני שמחת יום טוב. ומה שאמרו בית שמאי שאסור ליקח היונים ביום טוב אלא א"כ נענע מערב יום טוב הוא בבריכה ראשונה שבאותו שובך כי האדם חס על בריכה ראשונה ושמא ימלך ולא ירצה לקחתם ואחר הכנסת יום טוב ימלך שנית ויקח אותם והם מוקצה אבל בבריכה שניה והבאים אחריהם אין מחלוקת ודי לו שיאמר זה וזה אני נוטל:

משנה ד

זמן שחורים ומצא לבנים לבנים ומצא שחורים כו':

רוצה בזה המאמר כשזימן שחורים ולבנים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום

שחורים אסורות ביום טוב כי נאמר אותם שזימן פרחו והלכו להם ואלו שמצא אחרים הן שבאו ממקום אחר. וזהו התועלת שהשמיענו וכמו כן כשהניח השנים ומצא שלשה נאסרו ממה נפשך אם נוסף עליהם שלישי הרי נתערב המוקצה במוכן ואם הם אחרים הרי כלם אסורים. ואמרו אם אין שם אלא הם הרי אלו מותרין בתנאי שלא יוכלו לעוף ואם יש שובך שני בקרוב מזה השובך אבל אינו עומד בשורתו אלא שיהיה עומד בקרן זוית לימדנו בכאן שלא נאמר מן השובך השני נדדו לזה השובך לפי שהם כשמדדים משובכם והולכין אינן מדדין והולכין אלא בשוה לשובכם ואינן נוטים ממנו:

משנה ה

בית שמאי אומרים אין מסלקין את התריסין כו':

בית שמאי אומרים אין נוטלין את העלי כו':

בית שמאי אומרים אין מוציאין לא את הקטן כו':

תריסין הם הנסרים שנועלין בהם פתחי החנויות. וכשאין להם ציר אין מחלוקת שהן מותרות ואפילו הם לנעול בית שבתוך החצר וכשיש להם ציר בצד הנסר אין מחלוקת שהן אסורות ואפילו הן לחנות שברשות הרבים לפי שנחוש שמא יתקע לחזוק הנסר אבל המחלוקת בנסרים שיש להם ציר באמצע הנסר ובתריסי חנויות בלבד בית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין החזרת תריסין ונתינת העור לפני בית הדריסה מפני שמחת יום טוב כי אם נאסר עליו החזרת התריסין ימנע מפתיחת החנות להוציא תבלין כדי שלא יניח החנות פתוח ויגנבו משם ממונו. וכמו כן אם יש אצלו בהמה לא ישחטנה כדי שלא יפסיד העור: עלי הוא יד המכתש גדול מעץ והוא עגול שכותשין בו הריפות ודוגמתן. ופירוש לקצב בו לחתך עליו: ובית שמאי אין מתירין הוצאה אלא אם יש בה צורך אכילה לאמרו יתעלה אך אשר יאכל לכל נפש ולפיכך אמרו אין מוציאין את הקטן ואת הלולב וכיוצא בהם. ובית הלל אומרים שמתוך שהותרה הוצאה לצורך אכילה הותרה שלא לצורך וכמו כן אמרו מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה שלא לצורך וזהו עיקר אמתי:

משנה ו

בית שמאי אומרים אין מוליכין חלה כו':

מתנות הן הזרוע והלחיים והקבה. ועוד יתבאר לך כי מכלל הדברים האסורין ביום טוב אין מגביהין תרומות ומעשרות. ואמרם בזו המשנה כי בית שמאי ובית הלל חולקין בהולכת חלה ומתנות ומודים שאין מוליכין תרומה אינו אמת אבל הן מודים שמוליכין חלה ומתנות וחולקין בתרומה. ובית הלל אומרים חלה מתנות מתנה לכהן ותרומה

מתנה לכהן כשם שמוליכין את המתנות כך מוליכין את התרומה. ובית שמאי אמרו להם לא אם אמרתם במתנות שזכאי בהרמתן תאמרו בתרומה שאינו זכאי בהרמתן זהו לשון מחלוקתם:

משנה ז

בית שמאי אומרים תבלין נדוכין במדוך כו':

עץ הפרור הוא העץ שמגיסים בו הקדרות. ומה שהצריך לעשות שינוי בשחיקת המלח לפי שאינו מפיג טעמו ואינו מחסר פעולתו כשנשחק מערב יום טוב והתבלין מפיגין טעמן ומחסרין חמימותן וחריפותן כשישארו שחוקים מערב יום טוב ולפיכך מי שצריך לשחיקת מלח ביום טוב ישנה על כל פנים והשינוי היא שיטה המכתש על צידו:

משנה ח

הבורר קטנית ביום טוב בית שמאי אומרים כו':

בורר אוכל הוא שילקט האוכל מן הפסולת אחת אחת וכשהפסולת יותר מן האוכל אין מחלוקת שבורר ונוטל את האוכל. ומדיח ושולה פירוש שיתן מים על העדשים הטחונים או הפולין ודומיהן וכשיגבה וירבה הפסולת על פני המים וירד האוכל והוא מסיר אותו הפסולת בידו זהו ענין שולה כלומר מסיר הפסולת ושוטף אותו מעל פני המים ואין הלכה כרבן גמליאל:

משנה ט

בית שמאי אומרים אין משלחין ביום טוב כו':

הטעם שאוסרין בית שמאי שלא עשה כדרך שהוא עושה בחול וגם בית הלל לא התירו אלא לשלוח ביד אדם אחד או שנים אבל לשלוח ביד שלשה או יותר ברבוי ויתן ביד כל אחד מהם הרי זה אסור כדי שלא יעשה מלאכות של חול גמורות. והתבואה אינה ראויה לאכילה לפי שהיא צריכה טחינה והטחינה ביום טוב אסור. ורבי שמעון אומר שיכול לבשל אותן הזרעים ולאכלן ואין הלכה כרבי שמעון:

משנה י

משלחין כלים בין תפורין בין שאינן תפורין כו':

הבגדים התפורים הם ראוין ללבוש ושאינן תפורין הם ראויין לכסות ואמרו אף על פי שיש בהם כלאים בבגדים שהם בתכלית הקושי והעובי ומיעוט הריכוך כי כשהן בזה הענין מותר לתלותן וכיון שמותר לתלותן מותר לשולחן ביום טוב וזהו ענין אמרם והם לצורך המועד: וסנדל מסומר כבר בארנו איסור נעילתו בשבת וביום טוב בפרק ששי בשבת. ומנעל שאינו תפור ענינו שלא נגמרה מלאכתו אלא כשהוא מדובק במין מן

הדבוק אסור לשלחו ובמקום דירתו של רבי יהודה לא היה ראוי מנעל לבן לנעילה עד שיעובד בסיד זמן ידוע וזה הכלל שזכר אמתי ושיעור דברו וכן זה הכלל כל שנאותין בו אפילו בחול כמו שהוא ביום טוב משלחין אותו ולפיכך מותר לשלוח תפילין ביום טוב אע"פ שאסור ללובשן בשבת וביום טוב כמו שנתבאר בסוף עירובין ואל יקשה עליך בזה העיקר מה שאסרו לשלוח תבואה ביום טוב לפי שהיא אינה ראויה בחול כמות שהיא עד שיעשו בה מעשה שהוא אסור לעשותו ביום טוב והוא הטחינה:

פרק ב

משנה א

יום טוב שחל להיות ערב שבת כו':

כבר בארנו במה שקדם אמרם חול מכין לשבת וחול מכין ליום טוב. ואמרו עושה תבשיל מערב יום טוב לא פחות מכזית בין לאחד בין לאלף וזהו עירובי תבשילין וצריך ברכה ואדם אחד שיזכה בו למי שלא הניח ואינו צריך ליטול מהם רשות על הדרך שבארנו בעירובי חצרות:

משנה ב

חל להיות אחר השבת בית שמאי אומרים כו':

כשהכלים הן טמאין אסור להטבילן ביום טוב ולא בשבת לפי שקודם הטבילה לא היו ראוין להשתמש בהן באותן הדברים שמשתמשין בהם לאחר הטבילה ונראה כמתקן מנא ביום טוב וכשיהיה אדם טמא באחד מן הטומאות מותר לו לטבול בשבת לפי שנראה כמתכוין לצנן גופו בלבד. ואמרם ושוים שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרן אבל לא מטבילין פירוש כי כשהמים הם טמאים שאפשר לו לתתם בכלי אבן ולהכניס אותו הכלי במקוה מים עד שיעלו מי מקוה על פני הכלי שהן בו אותן המים הטמאין ויטהרו המים וזהו ענין משיקין שיעלו המים עליו ומה שהצריך להיות הכלי מאבנים לפי שכלי אבנים אינו מקבל טומאה כמו שיתבאר במסכת כלים ואילו היה נותן אותן המים הטמאין בכלי עץ וכיוצא בו מן הכלים שמקבלים טומאה היה נטמא הכלי באותן המים הטמאין שבתוכו כמו שיתבאר במקומות מטהרות וכשיכניס הכלי במקוה נמצא שמטביל כלי טמא ביום טוב והוא אסור כמו שקדם בתחלת המאמר וזהו ענין אמרם אבל לא מטבילין ושיעורו אבל לא מטבילין כלי טמא על גב מימיו וכל זה בשבת אבל ביום טוב מותר לו להטביל כלי על גב מימיו ויטהר המים והכלי כאחד. ומה שהצריכו לטהר המים לפי שהמים הטמאים הם מתוקין ומי מקוה אינן ראוין לשתיה. ואמר מטבילין

מגב לגב רוצה בו כי כשיש אצלו כלים טהורין משתמש בהן בבית הבד של שמן בדרך דמיון והוא חולין ורוצה להשתמש בהם בגת היין והוא תרומה מותר לו להטבילן טבילה שנית ביום טוב לפי שהן. ואם הם טהורים על כל פנים צריכין טבילה אחרת אם ירצה שיעשה בטהרה וכמו כן מחבורה לחבורה הוא שיהיה בו כלי טהור ויאכל בו בחבורה אחת מעשר שני בדרך משל אם רצה לאכול בו בחבורה אחרת מותר לו להטביל אותה הטבילה שנית ביום טוב והעיקר בזו הטבילה מה שאגיד לך דע כי עוד יתבאר בפ' שני מחגיגה כי מי שטבל לחולין אף על פי שהוא טהור בלי ספק אסור לו לאכול מעשר שני עד שיטבול פעם שנית לשם מעשר וכן אם טבל למעשר ורצה לאכול תרומה על כל פנים צריך טבילה אחרת וכן אם היה טהור לתרומה ורצה לאכול קודש יטבול לשם קודש ואלו הטבילות שאדם הטהור טובל אותן בין מעשר ותרומה וקודש הם המותרות לעשות ביום טוב והיתרנו זאת הטבילה ביום טוב לפי שאינה להסיר טומאה אלא לתוספות טהרה אם כן שיעור דבריו כך אם טבל על גבי גתו טובל טבילה אחרת את הכלי על גבי בדו ואם טבל לאכול בו בחבורה זו טובל לאכול בו בחבורה אחרת ביום טוב:

משנה ג

בית שמאי אומרים מביאין שלמים ואין סומכין כו':

מחלוקת בית שמאי ובית הלל אינו אלא בשלמים של חגיגה ועולה של ראיה והוא דבר השם יתברך ולא יראו פני ריקם. בית שמאי אומרים חג לה' חגיגה בלבד היא הנקרבת ביום טוב אבל עולות ראיה הם קרבות בשאר ימי החג ובית הלל אומרים לה' כל דלה'. וכן מביאין ראיה ב"ש מן הכתוב עצרת תהיה לכם תהיה לכם ולא לגבוה. ובית הלל מביאין ראיה מן הכתוב עצרת לה' כל דלה': אבל נדרים ונדבות דברי הכל אין קריבין ביום טוב ועוד יתבאר דבר הסמיכה במקומו:

משנה ד

בית שמאי אומרים לא יחם אדם חמין לרגליו כו':

כלל הדברים כי חמים שהוחמו ביום טוב שרוחץ בהן פניו ידיו ורגליו ואינו רוחץ בהם כל גופו אלא אם כן הוחמו מערב יום טוב וחמין שהוחמו מערב שבת רוחץ בהם בשבת פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו ואוסרים ב"ש שיבעיר אדם אש להתחמם בו לפי שעיקרה ממה שאמר אך אשר יאכל לכל נפש אינו נכנס תחתיו הנאות הגוף מבחוץ ובית הלל אומרים כי מאמר השם אך אשר יאכל לכל נפש כלל הנאות הגוף כלם:

משנה ה

שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר כו':

דעת ב"ש מה שאומר לך והנה כי הם אומרים אין אופין מיום טוב לשבת אא"כ עירב בפת ואין מבשלין אלא אם כן עירב בתבשיל ואין טומנין את החמין אלא א"כ היו חמין טמונין מערב יום טוב. וב"ה אין מצריכין אלא עירובי תבשילין בלבד ולפיכך אמר רבן גמליאל אין טומנין את החמין מיום טוב לשבת אלא א"כ היו לו חמין כמו שביארנו מדעת ב"ש. וזוקפין את המנורה ענינו כשהמנורה תהיה מחוליות. ב"ש אוסרין להקימה מפני שנראה כבונה. ובית הלל אומרין אין בנין בכלים. וגריצין ככרות לחם גדולות. ורקיקין ככרות דקות. ואין הכוונה גודל הככר ולא קטנו אבל הכוונה רוב הלחם ומיעוטו כי ב"ש אוסרין לאפות פת מרובה ביום טוב ובית הלל מתירין. וחורי מין גדול ממיני מעשה האופים והלכה כר"ג:

משנה ו

אף הוא אמר שלשה דברים להקל כו':

מכבדין ידוע. וזה אע"פ שהיתה ארצם עפרית. ומוגמר הוא הקטרה להריח אבל לגמר הכלים דברי הכל אסור. וגדי מקולס כלומר מכובד שהיה ראשו על כרעיו ועל קרבו כמו כבש [הפסח] שהיה נאכל בירושלים והלכה כחכמים:

משנה ז

שלשה דברים רבי אלעזר בן עזריה מתיר כו':

פרתו של רבי אלעזר בן עזריה כבר קדם הדבור בו בפרק חמישי בשבת. מקרדין הוא הסרת הזבובים הקטנים הנתלין ביריכות הבהמה ועושין שם חבורה כשמסירין אותן. ומקרצפין הסרת הזבובים הגדולים שאינן עושים חבורה כשמסירין אותם. וחכמים סוברין דבר שאין מתכוין אסור כמו רבי יהודה והלכה כרבי אלעזר בן עזריה באומרו מקרדין את הבהמה בלבד כי העיקר אצלנו כמו שהודעתיך פעמים דבר שאין מתכוין מותר:

משנה ח

הרחים של פלפלין טמאה משום שלשה כו':

עגלה של קטן טמאה מדרס וניטלת בשבת כו':

צורת אלו הריחים היתה כמו שאגיד לך. והוא כי הריחים עצמן שטוחנין מסבבין בהם כמו נפה ויורד מהן כל הנטחן ובשולי הנפה כמו קערה קטנה יתכנס מה שיורד מן הנפה וטס של ברזל סובבת בכל ותחזיר הכל גוף אחד נמצא הריחים של מתכות שטוחן

שהוא כלי מתכות ומטמא בפני עצמו והנפה המנופה שמניעה מה שיורד ממנה מן הדבר הנטחן היא נטמאת בפני עצמה כפי שהוא כלי בפני עצמו כמו שנטמאת הכברה והקערה שמתקבץ בו הדבר המנופה המטמאה בפני עצמה כמו כלי קיבול. והודיענו שכל חלק מאלו השלשה חלקים כלי בפני עצמו ואפילו פירש אחד מהם מזה הכלל אינו שברי כלים אלא כלי ומקבל טומאה. וטומאת מדרס שתטמא כשהלך עליו הזב ואפילו היה בינו ובינה דבר מבדיל וכבר נתבאר לך מזה דבר מועט בשבת ועוד יתבאר לך כל משפט המדרס במסכת זבים. והיו אומרים בשם רבי יהודה אינה נגררת אלא על גבי כלים כדי שלא תעשה רושם בארץ והאחד אומר בשמו חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת ענינו שהיא משוה הארץ בלבד ואינה חופרת. ודעת רבי יהודה כבר שמעת אותו כי הוא סובר דבר שאין מתכוין אסור והעיקר מה שהודעתיך דבר שאין מתכוין מותר ולפיכך יהיה הדין כמו שנתבאר בשבת גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ:

פרק ג

משנה א

אין צדין דגים מן הביברין ביום טוב כו':

ביברים פירש בריכות מים שצודין בהם דגים. ועוד פירוש ביברים בתים מוקפות שמגדלין בהם החיות. וכל מה שהוא אסור לאכלו ביום טוב מפני שהוא מוקצה אסור ליתן לפניו מזונות מחוסר צידה הוא כל שאומרים הבא מצודה ונצודנו ומה שהוא כן מוקצה הוא. והלכה כרשב"ג:

משנה ב

מצודות חיה ועוף ודגים ששאן מערב יום טוב כו':

רבן גמליאל סובר כי ספק מוכן מותר וכן סובר כי נכרי שהביא ביום טוב דגים או פירות אף על פי שצדן ביום טוב מותרין ואין הלכה כרבן גמליאל וכשהביא נכרי פירות ונתאמת אצלינו מצורתן שלא נתלשו ביום טוב. וכן דגים שנתאמת אצלינו שלא נצודו ביום טוב ולא באו מחוץ לתחום שהן מותרין לאוכלן ביום טוב ואפילו לאותו שבאו בשבילו ואם באו מחוץ לתחום או נסתפק בזה מותרין לישראל אחר ולא לאותו שבאו בשבילו. והדבר הנצוד או הנתלש ביום טוב ראשון מותר לאוכלו בשני ולא בשני ימים טובים של ראש השנה שהן קדושה אחת:

משנה ג

בהמה מסוכנת לא ישחוט אלא א"כ יש שהות כו':

ואין הלכה כרבי עקיבא:

משנה ד

בכור שנפל לבור רבי יהודה אומר ירד מומחה כו':

רבי יהודה אומר רואין את המומין ביום טוב. ורבי שמעון אומר אין רואין את המומין ביום טוב. ולשון התורה כי הבכור קדש אבל אם נפל בו מום מיד נסתלקה הקדושה ממנו ויהיה מותר לאכלו כחולין אמרו כי יהיה בו מום. ועוד יתבארו לך המומים כולן המתירין הבכורות לשחיטה במסכת בכורות. ולפיכך אם נפל לבור ולא נפל בו מום אין מותר להעלותו מן הבור לפי שאינו ראוי לאכילה אע"פ שאצלינו צער בעלי חיים דאורייתא. ומ"ש ואם לאו לא ישחוט ולא אמר ואם לאו לא יעלה רוצה בו כי אם עבר אדם [והעלהו מהבור] והיה בו מום עובר מערב יום טוב שאסור לשחוט בו את הבכור וחזר עתה אחר שהעלהו מום קבוע אסור לשחטו ביום טוב לפי שיעלה על דעתינו שכיון שהתחיל המום מערב יום טוב דעתיה עליה ואינו מוקצה כי רבי יהודה סובר כי על כל פנים היה מום ניכר מערב יום טוב ומה שהתיר בבכור שנפל לבור לשוחטו במומו שיש בו משום צער ב"ח לפי שמעלין אותו ושוחטין אותו כיון שמותר לו ראיית מומין ביום טוב אבל כשעלה ונסתלק צער בעלי חיים אינו דין לשוחטו ואפילו היה המום עובר מום קבוע שהוא מוקצה. ועוד יתבאר לך בבכורות מומין עוברין ומומין קבועין ור' שמעון שאינו מתיר ראיית מומין ביו"ט אי אפשר לראות כלל והלכה כר' שמעון:

משנה ה

בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה כו':

זה הדבר אינו אלא בבהמת קדשים שמתה כי העיקר אצלינו אין מאכילין את הקדשים לכלבים ולפיכך אין מזיזים אותה ממקומה אבל בהמת חול שמתה מחתכין אותה ומאכילין אותה לכלבים. ובתנאי שתהיה מסוכנת מערב יום טוב אבל אם אינה מסוכנת מוקצה היא ואסור לטלטל:

משנה ו

אין נמנין על הבהמה לכתחלה ביום טוב כו':

רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי כו':

אין נמנין פירוש שלא יפסוק דמים ביום טוב ויאמר זאת הבהמה בעשרה פשיטין בדרך משל ליקח אותה עשרה בני אדם פשוט לכל אחד: אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר

שאסור להשתמש בה ואפילו שלא לשקול כגון לתת שום חפץ בכף מאזנים או לכסות בהן כלי והלכה כחכמים:

משנה ז

אין משחיזין את הסכין ביום טוב כו':

לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר כו':

השחזה היא העברת הסכין בריחים: והם מחלקין ביניהם שיאמר לו תן לי רביע הכבש או שמיניתו או חלק כך ממנו:

משנה ח

אומר אדם לחברו מלא לי כלי זה כו':

הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו כו':

אבל לא במדה רוצה בו אבל לא בכלי מיוחד למדה אבל אם היה כלי מוכן להיות מדה ועדיין לא נעשה בדיוק ולא שמוה מדה מותר לתת בה. ורבי יהודה אוסר לפי שהוא כלי ידוע למדה. והיה עושה אבא שאול בן בטנית מה שאמרו עליו מפני ביטול בית המדרש כדי שלא יתבטל בעת המשקל ואין הלכה כרבי יהודה:

פרק ד

משנה א

המביא כדי יין ממקום למקום כו':

העיקר בכל זה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אלא בשינוי ואם אי אפשר לו לשנות מותר. ומתחילין בערמת התבן בתנאי שיהיה התבן מלא קוצים שאינו ראוי אלא לשריפה והוא כמו מוכן לאש ואינו צריך הכנה אבל אם אינו כן כמו שזכרנו הרי הוא כמו עצים שבמוקצה בשוה ורצה בכאן במוקצה מקום מיוחד להצניע שם העצים:

משנה ב

אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה כו':

מביאין עצים מן השדה מן המכונס ומן הקרפף כו':

סוכת החג בחג אסור להנות בעציו כל ימי הסוכות לאמרו חג הסוכות שבעת ימים לה' אלהיכם. ובאה הקבלה כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה. והדבר בכאן הוא על סוכה שאינה של מצוה כי העיקר אצלנו אין עושין אהל ואין סותרין אהל ביום טוב וכל שכן בשבת וכבר קדם זה בשבת: ואמרו ומן הסמוך לה ענינו מן הסמוך לדפנות. ואמרם מן הקרפף אפילו מן המפוזר אינה הלכה אלא מן המכונס על כל

פנים ובתנאי שיהיה מן המכונס שבקרפף אבל מן השדה לא יביא ואפילו מן המכונס. ורבי יהודה אומר כי על כל פנים צריך פתח ויהיה סמוך לעיר ורבי יוסי אומר כי כשיש לו פתח ואפילו רחוק מן העיר קרוב לאלפים אמה שהוא תחום שבת מותר ליטול ממנו והלכה כרבי יוסי:

משנה ג

אין מבקעין עצים לא מן הקורות ולא מן הקורה כו':

בית שהוא מלא פירות סתום ונפתח כו':

שעור זו המשנה כך אין מבקעים עצים מסואר של קורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב אלא אם נשברה מערב יום טוב. וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדום ולא במגל. וטעם אלו הדינים כבר כולם קדמו ונתבארו. וקופיץ הוא כלי ברזל שחותכין בו הבשר ואין ראוי לבקע העצים אלא בצד הקצר שהוא כמו החץ ונקרא זכרות והצד הרחב נקבות לפי שאין דרך בני אדם לבקע בו ויהיה שינוי. ומה שאמר רבי מאיר פוחת אינו רוצה לומר שיסתור הכתלים ביום טוב אבל כפי סברתו הוא מותר לפחות אם היו כתלי אותו החצר לבנים סדורים מבלי בנין ואין הלכה כר"מ:

משנה ד

אין פוחתין את הנר מפני שהוא עושה כלי כו':

נר ידוע והנרות שלהם היו עושין אותן זוגות וחותכין אותן אחר עשייתן. חותכה באור לשתי נרות הוא שיתן הפתילה קצתו בנר אחד וקצתו בנר אחר ויתן האור בינתיים ותתחלק ותהיה פתילה דולקת בזה הנר ופתילה דולקת בזה הנר ואסר חתיכת פתילה בסכין או במספרם לפי שהוא מתקן מנא ולמעכה ביד מותר והלכה כר' יהודה:

משנה ה

אין שוברים את החרס ואין חותכין הנייר כו':

נייר ידוע וכשנותנין עליו שמן עומד לפני האש כל זמן שימצא בו שמן ואין גורפין תנור וכירים ומכבשים פירוש שמשוין האפר ואם מנע הבישול גורפין אותו האפר. ובקעת חתיכה של עץ שאינה כלי ואמר וכן בדלת רוצה בו כי כן המשפט בדלת אין סומכין אותו בבקעת כי העיקר אצלנו לא ניתנו עצים אלא להסקה:

משנה ו

רבי אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו כו':

לא התירו חכמים שיטול אדם קיסם לחצוץ בו שיניו אלא מאבוס של בהמה בלבד ואסור לחתכו ולתקנו אא"כ היה רטוב וראוי לאכילה לבהמה כי כל מה שראוי לאכילת

בהמות מותר לחתכו בשבת ואין הלכה כר' אליעזר ומאמר חכמים ומגבב מלפניו ענינו כי כשמבשל בשדה שקושש מסביבותיו ומדליק:

משנה ז

אין מוציאין את האור לא מן העצים כו':

ועוד אמר רבי אליעזר עומד אדם על המוקצה כו':

רעפים לבנים שרופים בכבשן ואינו אוסר ללבן הרעפים אלא החדשים מהם לפי שהם נשרפים ומתחזקות ונראה כמתקן כלי ביום טוב אבל האבנים והרעפים הישנים (והחדשים) מותר ללבנן ולבשל ולצלות עליהם ומוקצה הוא משטח ששוטחין בם תאנים וענבים וזולתם ליבש. ומה שהתנה בשביעית לפי שבשנה אחרת שלא תהיה שביעית אסור לאכול מה שנמצא באותו משטח ביום שבת עד שיוציאו מעשרותיו כי עיקר אצלינו שבת קובעת למעשרות כמו שביארנו במקומות מסדר זרעים. ושביעית אינה חייבת במעשרות כמו שנתבאר במקומות מסדר זרעים ואין הלכה כרבי אליעזר:

פרק ה

משנה א

משילין פירות דרך ארובה ביום טוב כו':

מותר להשיל פירות ארובה בגג אחד כשירצה לטלטלן ממקום למקום אבל להשילן מגג לגג אחר אסור. והטעם מה שאמרנו כמה פעמים שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ודלף המים הנוזלים מן הגגות התלושות בעת ירידת הגשם:

משנה ב

כל שחייבין עליו משום שבות משום רשות כו':

אמרם משום שבות ומשום רשות ומשום מצוה רוצה בו כי מה שאמר ה' תשבת נכנס תחתיו השביתה מן הדברים שהוא מספר והם הנקראים שבות ועוד מן הדברים שרשות לאדם לעשותן ושלא לעשותן אבל הם תלוין במצות ויש להם מבוא בדברים התוריים והם הנקראים רשות. ועוד יכנס תחת אמרו תשבת בהשלמת הדברים שעשייתן מצוה ושלום מצוה והם אותן שנקראין משום מצוה וטעמי אסורן כלן מה שאגיד לך. אין עולין באילן גזירה שמא יתלוש. ולא רוכבין על גבי בהמה גזרה שמא יחתוך זמורה להנהיגה. ולא שטין גזרה שמא יעשה חבית של שייטין. ולא מספקין ולא מרקדים ולא מטפחין גזרה שמא יתקן כלי שיר. ומספקין הוא הנגון וההכאה בצלצל ומטפחין ההכאה יד על יד. ואמרו משום רשות לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מיבמין לכלן יש תנאים לא

דנין בתנאי שיהיה במקום יותר חכם ממנו. ולא מקדשין בתנאי שיהיו לו אשה ובנים שאינו חייב במצות פריה ורביה. ולא מיבמין ולא חולצין בתנאי שיהיה לו אח גדול ממנו שבו היא המצוה כמו שאמרו מצוה בגדול ליבם וכשיהיו אלו התנאים אז יהיו אלו הדברים רשות. אבל אם הדבר להפך שלא יהיו אלו התנאים לא יהיו משום רשות אלא משום מצוה. והטעם שאסרום כלן גזרה שמא יכתוב. ולא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין גזרה משום מקח וממכר. ולא מגביהין תרומות ומעשרות ואפילו ליתנם לכהן בו ביום ובזה דבר. ולא דבר בהוצאתם ביום טוב כדי ליתנם אחר יום טוב. וזה שאמר אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד זהו דעת בית שמאי. אבל דעת ב"ה כי יש דברים רבים מלבד אוכל נפש שהן מותרין ביום טוב ואסורין בשבת. ומהם אמרם בתחילת הפרק משילין פירות וכמו כן הוצאת לולב וקטן וספר תורה כמו שביארנו במה שקדם:

משנה ג

הבהמה והכלים כרגלי הבעלים המוסר כו':

כבר קדם לך בערובי תחומין כי האדם יכול לילך לאיזה רוח שירצה יותר מאלפים אמה והוא שיחסר שיעור אותה התוספת מן הרוח שכנגדו על הדרכים שקדם חלוקה לשם ואמר בכאן כי בכל מקום שיוכל האדם ללכת תלך בהמתו וכל חפציו. ואמרו המוסר את בהמתו לרועה או לבנו הרי אלו כרגליו רוצה בו רגלי הבעלים ובתנאי שיתן אותה לשני בנים או לשני רועים שלא נתקיימו קנייתה לאחד מהם אבל אם נתנה לרועה אחד הרי היא כרגלי הרועה:

משנה ד

השואל כלי מחבירו מערב יום טוב כו':

אמרם כרגלי השואל אפילו לא נתן לו אותו הבגד אלא ביום טוב כיון שקדם שאילתו מערב יום טוב הרי היא כרגלי השואל. ואמרם כרגלי המשאיל ואפילו היה רגיל לשאול ממנו אותו חלוק בכל יום טוב לא נאמר שיהיה עיקר לאותו רגילות אלא כיון שלא שאלו מערב יום טוב הרי הוא כרגלי בעליו ואין הלכה כרבי יהודה. ואמרם כרגלי שתיהן ענינו שבאותה העיסה הוי בה שותפות כדי שלא תלך אותה העיסה אלא עד מקום ששתיהן יכולין לילך שאם האחת ערבה למזרח אלפים אמה שא"א לה ללכת במערב אפילו זרת אחת כמו שנתבאר והאחרת ערבה במערב אלפים אמה שאי אפשר לה ללכת בצד המזרח כלל אותה העיסה לא יזיזנה ממקומה:

משנה ה

הגחלת כרגלי הבעלים ושלהבת בכל מקום כו':

בור של יחיד כרגלי היחיד ושל אנשי אותה העיר כו':

מי שהיו פירותיו בעיר אחרת כו':

כל זה מבואר:

משנה ז

מי שזמן אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות כו':

אין משקין ושוחטין המדבריות כו':

רוצה באמרו לנות בעיר בתוך תחום שבת. ולנות באפר שיהיו בכפרים כל ימי החום והקיץ ואינן נכנסות לעיר עד שירדו הגשמים. ואפר שם הכפרים: ואמרו משקין להודיעך תועלת כי ההשקאה קודם שחיטה יתיר ריאתה ואם יש שם סירכא חלושה נשמטת ונכרתת ואסר שחיטת המדבריות לפי שהם מוקצה: